

SỰ BÍ ẨN CỦA
TỰ BẢN

Vì sao Chủ nghĩa tư bản Thành công
ở Phương Tây và Thất bại ở Mọi Nơi khác

HERNANDO DE SOTO

SỰ BÍ ẨN CỦA
TỰ BẢN

Vì sao Chủ nghĩa tư bản Thành công
ở Phương Tây và Thất bại ở Mọi Nơi khác

HERNANDO DE SOTO

Người dịch: Nguyễn Quang A
2003

THE MYSTERY OF
CAPITAL

Why Capitalism Triumphs in the West
and Fails Everywhere Else

HERNANDO DE SOTO

BASIC BOOK
A Member of the Perseus Books Group
2000

Tặng Mariano Cornejo, người đã chỉ cho tôi
cách đứng vững trên mặt đất, và
Duncan Macdonald, người đã dạy tôi cách
định vị bằng các ngôi sao trên trời.

Mục Lục

Lời giới thiệu

CHƯƠNG 1

Năm điều bí ẩn của tư bản 1

CHƯƠNG 2

Sự bí ẩn của thông tin bị bỏ sót 15

CHƯƠNG 3

Sự bí ẩn của tư bản 39

CHƯƠNG 4

Sự bí ẩn của nhận thức chính trị 69

CHƯƠNG 5

Những bài học bị quên của lịch sử Hoa Kỳ 105

CHƯƠNG 6

Sự bí ẩn của thất bại pháp lí 153

CHƯƠNG 7

Coi như kết luận 207

Ghi chú 229

Lời cảm ơn 241

Phụ lục 249

Chi mục 259

LỜI GIỚI THIỆU

Bạn đọc cầm trên tay cuốn sách thứ năm* của tủ sách SOS². Cuốn *Sự Bí ẩn của Tư bản (The Mystery of Capital)* của tác giả Hernando de Soto xuất bản lần đầu năm 2000.

Hernando de Soto là một học giả người Peru, một nhà hoạt động thực tiễn vĩ đại, ông tự hào là người từ Thế giới Thứ ba, toàn bộ hoạt động của ông và của Institute for Liberty and Democracy mà ông sáng lập và lãnh đạo nhằm tìm cách tạo cơ hội cho những người nghèo. Ông và các cộng sự của ông phấn đấu không mệt mỏi vì sự nghiệp của những người nghèo, đấu tranh và, quan trọng hơn, vạch ra cho các chính phủ nên cải cách hệ thống pháp luật ra sao để mang lại lợi ích, trước hết là những cơ hội, cho những người nghèo. Phát hiện mang tính cách mạng của ông là những lí giải về nguồn gốc của tư bản, vạch ra rằng hệ thống quyền sở hữu và các luật và thể chế liên quan chính là môi trường sống của tư bản, là các cơ chế, các quá trình biến các tài sản thành tư bản, duy trì cuộc sống của tư bản và tăng cường năng lực của nó để làm ra của cải ngày càng nhiều hơn. Không có các hệ thống pháp luật như vậy thì không có nền kinh tế thị trường hiện đại hiệu quả. Ông cũng phác thảo ra những chỉ dẫn ban đầu cho các nhà chính trị, các nhà lập pháp làm thế nào để xây dựng các hệ thống pháp luật như vậy.

Theo nghĩa đen của từ, ông là một nhà phân tích hệ thống, một kiến trúc sư phần mềm tài ba. Chính trong ý nghĩa này, tôi muốn làm rõ tên của tủ sách SOS². SOS² là gì? Nhiều bạn đọc thắc mắc. Phải chăng nó là rất khẩn cấp vì có mũ bình phương. Hiểu như vậy cũng được, nhưng ý nghĩa thật của nó, thứ lỗi cho bệnh nghề nghiệp, là “Social Operating System Software”, tức là “Phần mềm Hệ Điều hành Xã hội”. Những người quen biết với các hệ thống tin học đều biết phần mềm là quan trọng nhất trong một hệ thống, và phần mềm hệ điều hành là phần cốt lõi nhất. Xã hội cũng có thể xem như một hệ thống

---

* Bốn quyển đầu tiên của tủ sách là:

Kornai János: *Con đường dẫn tới nền kinh tế thị trường*, Hội Tin học Việt nam – 2001, Nhà xuất bản Văn hoá Thông tin tái bản 2002.

Kornai János: *Hệ thống xã hội chủ nghĩa, kinh tế chính trị học phê phán*, Nhà xuất bản Văn hoá Thông tin, 2002.

Kornai János – Karen Eggleston: *Chăm sóc sức khoẻ cộng đồng*, Nhà xuất bản Văn hoá Thông tin, 2002.

Soros George, *Giả kim thuật Tài chính*, sắp xuất bản, 2003.

và phần mềm hệ điều hành chính là luật cơ bản, là những qui chế, tập quán, truyền thống..., qui định ứng xử chính của các thành viên (cá nhân, tổ chức) trong xã hội. Với ý nghĩa đó, tôi chọn lọc các tác phẩm mà tôi nghĩ là quan trọng đối với những người viết phần mềm xã hội ở Việt nam [thực ra, những người làm phần mềm tài ba này lại chính là nhân dân], dịch chúng ra tiếng Việt và tổ chức xuất bản chúng. Tôi nghĩ đó là một việc làm bổ ích cho đất nước.

Vấn đề quyền sở hữu dường như là một vấn đề cấm kỵ ở Việt Nam trong nhiều thập kỉ qua. Nói đến nó người ta rất ngại, viết về nó có thể là nguy hiểm. Khi chắt vấn đề về việc dịch và tổ chức xuất bản hai cuốn sách của Kornai, một cảnh sát văn hoá hỏi tôi còn chuẩn bị cuốn sách nào không. Khi nghe tôi nói cuốn sách này bàn về vấn đề sở hữu, chưa rõ đầu cua tai nheo ra sao anh ta nói ngay đại ý là “đó là vấn đề nhạy cảm vì nó đụng đến bản chất của chế độ!” Tâm lí chung là như vậy. Song đó là một sự ngộ nhận nguy hại. Các văn bản quan trọng nhất của Việt Nam đều không qui định như thế. Điều 12 của Hiến Pháp 1946 ghi rõ “Quyền tư hữu tài sản của công dân Việt nam được đảm bảo”. Các điều 14, 15, 16 và 18 của Hiến Pháp năm 1959 cũng đảm bảo những quyền tư hữu của nông dân, thợ thủ công, các nhà tư sản và mọi công dân. Hiến Pháp 1980 thực tế đã xoá bỏ kinh tế tư nhân và kinh tế tư bản, song điều 27 vẫn bảo hộ quyền sở hữu của công dân về “thu nhập hợp pháp, của cải để dành, nhà ở, tư liệu sinh hoạt, những công cụ sản xuất dùng trong những trường hợp được phép lao động riêng lẻ”. Hiến Pháp 1980 có lẽ là tội tệ nhất xét theo khía cạnh sở hữu. Hiến Pháp 1992 có cởi mở hơn song vẫn chưa bằng Hiến Pháp 1959 và còn thua xa Hiến Pháp 1946. Điều 58 của Hiến Pháp 1992 viết “Công dân có quyền sở hữu về thu nhập hợp pháp, của cải để dành, nhà ở, tư liệu sinh hoạt, tư liệu sản xuất, vốn và tài sản khác trong doanh nghiệp hoặc các tổ chức kinh tế khác;...”. Ấy thế mà người ta vẫn sợ, vẫn ngại nói về vấn đề này, đó là chưa nói đến đất đai, hầm mỏ và các tài nguyên khác.

Về đất đai, hay nói rộng hơn về bất động sản, đây là nguồn tài sản khổng lồ. Bất động sản là một nguồn tài sản khổng lồ chiếm tỉ lệ rất lớn trong tổng tài sản. Sử dụng nó ra sao liên quan đến luật đất đai và quyền sở hữu nói chung và được phân tích kĩ lưỡng trong cuốn sách này. Hiến Pháp 1946 không đề cập đến đất đai, nhưng từ Hiến Pháp 1959 đến Hiến Pháp 1992 đều qui định đất đai, hầm mỏ thuộc sở hữu nhà nước. Hiện nay ở Việt Nam công dân và các tổ chức có quyền sử dụng đất. Theo luật, quyền này bao gồm quyền hưởng giá trị thặng dư do tài sản tạo ra; quyền chuyển nhượng, thừa kế; và quyền quản lí tài sản. Thực ra, tên gọi của nó là quyền sở hữu, hay quyền sử dụng